

A ▷ Giovanni Orelli* kenyér

Giudittának öt gyereke van, Vincenzo, Silvia, Giulia, Claudio és Anselmo. A legkisebb gyerek nem ismeri az apját. Két hónappal azután született, hogy az embert agyonütötte egy szálfa, amely kirepült a *süendából*, a falusi bobbályáról, amelyet télen az erdőben dolgozó emberek ácsoltak, hogy lecsúsztassák rajta a leggallyozott fatörzseket. Így hát Giuditta hamar megtanulta, hogy minden reggel ezzel biztassa magát: gyerünk, drágám, most rajtad a sor! És, mivel tanítónő, és elalvás előtt olvas valamicskét, megtoldja Buddha szavaival, aki tudott valamit az anyai gyengeségről: bátorság! Egy tehén, két kecske, nyolc tyúk és tizenhat diák a nyolcosztályos iskolában.

Mint valami mértani haladvány, ha kiterjesztem, hamar utolérem a végtelent.

Pedig a végessel kell törődni a maroknyi házból álló faluban. Ahhoz is túl kicsi, hogy eltartson egy pékséget. Kenyérért le kell menni egészen a völgy alján meghúzódo településre. Ha nem december 24-e volna éppen, azt mondaná, nem, szó sem lehet róla. Meg lehet lenni egy napig, kettőig, akár egy hétig, de még egy hónapig vagy egy évig is kenyér nélkül. Van tejünk, lisztünk, rizsünk meg tésztánk, sonkánk, sajtunk, mi kell még? De hát kenyér nélkül egy karácsony — az alulfejlett karácsony. Meg aztán csak három órája havazik, nincs igazi veszély.

Ám amikor elsőszülöttje, a tizenkét éves Vincenzo elindult kenyérért — mégiscsak karácsony vigiliája van —, megbánta, hogy útnak eresztette. Hogy lehetett ilyen ostoba! Giuditta fölrohant az emeletre, kinyitotta az ablakot, onnan kiáltott:

— Vincenzo, Vincenzo, gyere vissza!

De az már siklott lefelé sítalpain, már a dombhajlat mögött járt, a hang sem érte utol.

Ekkor Giudittában a tanítónő felülkerekedett az anyán. Egy pillanat alatt felmérte, hogy az odaút nagyjából tíz perc, az már eltelt. Öt perc kell a pékségre, a visszaútra negyven. Mindösszesen negyvenöt perc. Ezt megszorozva hatvannal, az anyai mint háromezer-háromszáz.

Elszámolok háromezer-háromszázig. Háromszázat ráhagyok, legyen háromezer-hatszáz.

Ha az ember számol, mindjárt kísértésbe esik, hogy siessen. Ugyanis vannak a világon vekkerek meg rendes órák, nem csak olyanok, mint a vasútállomásokon, azok csigalassúak...

Már száznál járva felötlött benne egy akadály, amelyet szeretett volna nyomban elfelejteni: ki garantálja, hogy odalent a pékségben, a *bakernál*, ahogy nevezik, nem kezdik el vialtatni a gyereket töviről hegyire mindenféléről? Hát édesanyád mit csinál éppen? Mít főz nektek mára? Igaz, hogy nem dobjátok ki még a szalonnabőrt sem? Tényleg áruljátok a tehenet, az istállót? És ugyan kinek adjátok el? Hát az iskolában mi szépet tanultál?

Mi szépet?! A csúnyát most felejtjük el. Ne is gondoljunk az orrukat mindenbe beleütő népekre. Hogy mit csinálunk az iskolában, arról képesek öt percig is faggatni a gyereket. Az háromszáz egység! Micsoda pazarlás!

Aztán háromszáznál megint megakadt. Ugyanis negyven percet hagyni a visszaútra a kaptatón, az felelőtlen számí-

* Részlet a *Gionata Lerolief szemüvege* című kötetből (Donzelli ed. Roma, 2000) — a szerző szíves engedélyével.

tás, ilyenre csak asszony képes. Negyven perc csak egy jó erőben lévő, nagydarab fiú menetrendjébe fér bele. A nagymama, Giuditta anyja, valahányszor eljött, hogy szemügyre vegye lányát és unokáit, még képes volt így sziszegni, pedig maga is elég sovány volt:

— Nem savót adsz te ezeknek, mint én a kecskegidáknak, ha kevés a tej? Azt hiszed tán, hogy sóba-vízbe levesen is felnőnek? Havonta egyszer kell nekik egy kis jó főtt hús, töltött tyúk, egy-egy kövér nyúl. Ne hagyd, édes lányom, hogy eluralkodjon rajtad a fősvényesség!

Gyerünk, számoljunk! De hétszáznál megint megtorpant, mert az a két idétlen gyereke (ha nem otthon voltak, mindig büszkén emlegette őket, szépen, a nevükön szólította, Giulia és Claudio, még azt is hozzátette, bár senki sem kérdezte, hogy hány évesek: az egyik nyolc, a másik a jövő hónapban tölti a hetet) — ki tudja, mikor nő bár be a fejük lágya — már megint összekaptak azokon a hülye színes ceruzákon, odamegyek, és belevágom az egészet a tűzbe...

— Felfogjátok, ti szerencsétlenek, hogy a bátyátok elment kenyérért, és a lavina bármikor...

Ajkába harapott. Nagyot nyelt, akár ijedtében az anyaszuka.

— Felfogjátok, hogy a lavinának elég egy fuvallat, egy hangosabb szó, egy nyüsszentés, épp csak egy sóhaj?

A két gyerek eltátotta száját. Lehet, hogy épp most nő be a fejük lágya. Mert ha a mama-parancsnokon múlt volna, bőg-hettek volna a végkimerülésig, de csak nem olyan ostoba fajakók, hogy fel ne fognák, hogy Vincenzo odakint jár valahol a völgyben, a friss hóesésben. Gondolatban készek voltak azonnal békét kötni egymással az ő érdekében, annál is inkább, mert a háborúskodás valami butaság miatt tört ki: az a kis hülye bőgőmasina, ez a kis hülye verekedős.

Majd később számolnak egymással. Kettejük közül Giulia úgy gondolta, hogy csatlakozhat anyjához, hogy együtt folytassák a számolást. Giuditta, a mama ugyanis úgy mozgatta ajkait, mintha a hármás rózsafüzért imádkozná, az örvendetest, a fájaldalmast meg a dicsőségest.

Már Silvia is számolt magában. Ez a rózsafüzér tetszik nekem. Nagyon jó számtanos a kislány.

— Mama, hánynál tartasz?

— Nyolcszázharmincnál, ha nem szakítotok félbe folyton. Most ért le a pékhez. Add, Uram, hogy csak a pék legyen ott, és ne kezdjék el gyóntatni mindenféléről.

Claudióknak elég meghallania a gyóntatás szót, szeme előtt elvörösödik a világ, ugyanis az elsőáldozásra felkészítő hittanórán a pap lángokról beszélt, amik örökké tartanak, és sosem múlnak el, ha halálos bűnben hal meg az ember. Egy lavinától akár halálos bűnben is végezheti az ember.

— 831. 832. 833.

Anyjuk egy pillanatra sem hagyta abba a számolást, sem a gondolkodást, mert szerinte lehet egyszerre két különböző dologgal is foglalkozni, ez nem csak az olyan nagy emberek ki-

váltsága, mint Julius Caesar vagy Napóleon. Most éppen mire gondolsz? Silvia kérdezi meg tőle:

— Miért nézel így?

— Hogy nézek?

— Kiguvad a szemed.

— Nem igaz.

— De igaz, esküszöm.

— Nem néztem semmit.

— Mi az, hogy semmit?

— Gondoltam valamire, de aztán kirepült a fejemből.

— Kirepült?

— Nincs már meg.

— Hát akkor keresd!

— Itt van, megvan. Egyszer az történt velem, tél volt, de olyan enyhe, és olyan napsütéses, hogy egyszer, odafent, az erdő mellett, ahol mindent hó borított, elröppent előttem egy pillangó.

— Egy pillangó?

— Az bizony.

— De karácsonykor nem szoktak pillangók röpködni.

— Ez pedig pillangó volt. És megijedtem, eszembe jutott, hogy ez Isten tudja, mit jelenthet. Apokalipszisnek neveztem el. Ahogy a szokatlan meleg előcsalta a pillangót, ugyanígy elindíthatja valami a lavinát. Ez gondolkodtatott el.

— Számoljunk tovább, és ne gondoljunk semmire.

— Rendben.

A néma csendben megint előjött a gyónás nyugtalanító gondolata. Hogy az ember netán Isten kegyelmében hal meg, vagy bűnben. Tökéletes bűnbánat meg tökéletlen bűnbánat. Ó, Istenem, teljes szívemből bánom minden bűnömet, bánom és fájjalom, hogy megbántottalak. Félem a poklot, amelyet megérdemeltem, és bánom a paradicsomot, amelyet elveszítettem. De sokkal inkább bánom... Mit is kellene meggyóntnia olyasvalakinek, mint Vincenzo? Alig tudta kimondani: elfogyott a kenyere, és ő máris magára veszi, készülődik, és indul. Milyen ostoba vagyok, vissza kellett volna tartanom.

Ahogy anyja szemébe nézett, Claudio megint sírva fakadt, de a mama már készült is, hogy lekeverjen neki egyet, akkor legalább tényleg lesz oka a sírásra; de két centire a csinos arcokcskától leengedte kezét.

— Megérted végre, hogy ez most itt nem a nyafogás ideje?

Persze, hogy megérti, már csak azért is, mert Silvia és Giulia szigorúan néznek rá, tekintettükkel valami olyasmit akarnak a fejébe vézni, hogy: hát nem érted, hogy a mamának igaza van? Azt hiszed, most kell bőgni, pedig legszívesebben mi is azt tenénk?

Így hát csendben sírdogál, mert azt senkinek sem lehet megtiltani, hogy sírjon. Láthatatlan sírás ez, magától tanulta, mert pisisnek csúfolják, ugyanis azt terjesztik róla, hogy éjjel még mindig bepisil, pedig már hatéves.

Silvia inkább csak azért tette fel a kérdést, hogy visszatérje a dolgokat a helyes kerékvágásba, nem igazi kíváncsiságból:

— Mama, hánynál tartasz?

— A westfáliai békénél.

És kibuggyan belőle a görcsös nevetés, mert nem csak 1648 jut az eszébe; feje teli van dátumokkal. A hazai történelem összes nevezetes évszáma, akár vetélkedően is indulhatna. De most egyetlen dolog tölti ki az agyát. A Vincenzo nevű fiú születési dátuma, év, hó, nap, a kos jegyében. Ó, kosocskám, drága kosocskám, ökleld fel a szarvaddal azokat a locsifecsi népeket ott a pékségben, döföd a szarvad a hájas ülepükbe.

— Ne álljunk meg, számoljunk.

Számolt az öreg ingaóra is ide-oda mozgásával, de nyugodtabban és lassabban, fegyelmeltebben, még ha egyes pillanatokban nagyon hangosan is. Az időt őrlő óraszerkezetek nyugalma még a sziklákat is felőrölné. Giuditta még mindig gondolatban számol, s közben eszébe jut, hogy az óra hármát ütött, amikor Vincenzo megszületett, akkor harmadik éve tanított az iskolában. A férje, „az emberem”, odavolt a technikusokkal, akik az alpesi vízfolyásokat méricskelték. Mit csináljon azzal a pár hónapos kis csomaggal?

Kieszelte, hogy belecsavarja a kis Vincenzót egy kék takaróba, és beteszi a takaróba burkolt csecsemőt a nagyszoba fehérneműs komódjába, éppen csak annyira húzza ki a fiókot, hogy a kicsi kapjon rendesen levegőt. Olyan volt így a kis Vincenzo, mint egy nagyobbacska hernyó, amelyik beveszi magát a fenyőfa törzsébe. Giudittának a tanítás alatt végig a fiókos szekrénybe rejtett kincse járt az eszében.

Délben, egy fél perccel sem késlekedett volna, szaladt haza, hogy kiszabadítsa: ó, én eszeveszett, gyilkos anya, szidta magát, és rohant lélekszakadva: hazaért, kacagott, magához ölelte a kicsit, összevissza csókolta. A hegyekben nem divat ez, a hegyi emberek nem foglalkoznak ilyesmivel, a csokolózás városi találmány. Azt is előre élvezte, hogy meséli majd el az emberének ezt a fiókos ötletet. 2020-nál járt.

— Én már elkezdtem a harmadik ezrest — mondta Silvianak —, hát te?

— Én 1998-nál járok.

Mire Giulia:

— Csigák, én már 2100-nál tartok.

Giulia nem tudta, hogy anyja egy kicsit csal. Nem mondja el mindig végig, hogy kétezer-huszonegy, kétezer-huszonkettő, egyszerűsít a dolgon, elhagyja a kétezret, csak úgy, mintha keresztnevükön szólítaná az éveket és a múltó időt: 20, 21, 22 és így tovább, félreteresi a kétezret, mint a pénzt szoktuk a takarékbetétkönyvben.

A legkisebb, Anselmo, szájába veszi az ujját, és egy pillanat múlva már alszik is. Ő nem számol, nem szenved, nem ...: az álom a halál testvére volna, ahogy a görögök gondolták?

Giuditta inkább elhessegeti, akár egy pimasz legyet, a görögök gondolatát. Eszébe jut, mintegy a görögök ellenében, a legutóbbi a tanítói értekezlet odalenn, a völgyben. Az utolsó sorban ült, és egyfolytában az óráját nézte, ezt persze észrevette az a düledt szemű tanfelügyelő, akinek úgy járnak körbe a szemei, mint

a... minnek is? A varangynak? Igen, a varangynak, meg is nézem majd a lexikonban. Nincs nekem semmi bajom a varangyokkal, nem bántottak engem soha, de van valaki, mégpedig a polgármester-helyettes, aki mindent megtesz, hogy elvegye tőlem ezt a tanítónői állást, és a helyembe idehozza a lányát, a tanfelügyelő meg vele tart.

2800, 801, 2, 3. Számolni és gondolkozni, mindig számolni az idővel. Így van ez már lánykora óta, és így is lesz, míg meg nem hal. Ha például a vonat megállt valahol a pusztaságban, ő gondolatban máris fogadkozott: most elszámolok százig, és ha addig a vonat nem indul el, akkor én, Giuditta, esküszöm, hogy...

A legostobább fogadalmakat tette: ha százig nem indul el a vonat, nem megyek férjhez. Tíz napig nem eszem csokoládét. Nem esem a vágy bűnébe három napig, három óra hosszáig, három percig, három másodpercig. Aztán mindig csalt egy kicsit, nem vagyok én szent!, mert elért 59-ig, a vonat még mindig állt, a táj változatlan, felaprózta az utolsó másodpercet: 59 és fél, 59 és kétharmad, 59 és háromnegyed, 59 és négyötöd...

Az ő szent Zénónja, aki nem hagyta, hogy a teknősbékát kihívó Akhilleusz győzzön, mindig segítségére volt.

Csudaszép, hogy ha valaki meghal, abban a pillanatban megállnak az órák. Az életben pedálozók számára véget ér a versenyfutás az idővel. Akkor már minden lezajlik egy szempillantás alatt: meghalás, utolsó ítélet, pokol, paradicsom. Az újoncnak legfeljebb egy kis purgatórium, aztán minden kiderül, de nem kell sokáig veszködni, mint az anyaföldön.

A pokol vagy a paradicsom az örökkévalóságra szól, már ha nem a papok találták ki az egészet, ott nincs értelme számolgatni, hogy mikor kopik el, „ami még hátravan”. Amíg élsz, az más. Ha levonjuk az első oktalan éveket, meg aztán az öregkori szenilitást, marad, mondjuk, hatvan év; egy kis matematika, és megvan, meddig kell elszámolnod ahhoz, hogy elmorzsolgasd a számodra kimért földi életet. Jó hatvan év, az harmincmillió-ötszázharminchatezer. A szív nem mindig úgy dobog, mint az első randevű idején; a szívnek vajon van kilométerórája? Valami bankja, ahol átválthatja dobbanásait másodpercekre? Mikor lehetett volna az első nem-randevű? A hegyi emberek életében ugyanis nincsenek randevűk. Itt mindenkinek sorsa van.

Az én sorsom az volt, hogy egy rettenetesen hideg december tizedikén vigyem fel a tíz órai *vin brülét*, a forralt bort oda, a *süendához*. Amikor „öhozzá” ért, remegett a keze, miközben töltött neki, és pár forró csepp a hóra esett, a többiek jószágosan nevettek. Egyikük megszólalt:

— Hát ennyire fázol, hogy a kezed is reszket?

Még ha fázott volna!

— Mama, sosem mondom meg, hánynál tartasz. És olyan ideges vagy.

— Olyan ideges vagy — anyósa is ezt szokta mondani. Nem gonoszságból, inkább jószágból.

Hát ő bizony megállt vagy megállították egy gyerek után, nem volt olyan bolond, hogy ötöt hozzon a világra.

Ó, bocsássátok meg, drága gyerekeim, azt mondtam, boldog, pedig a pár jó cselekedetem közül az volt az egyik egész életemben, hogy apátokkal együtt életet adtunk nektek, és ő már nincs többé.

Ó, lavina, kedves, jó lavina, ha már eldöntetted, hogy lezúdulj, ne vidd el az én első magzatomat. Késsél egy félóráskat, nem kerül az neked semmibe. 1800. Késsél, a biztonság kedvéért, egy órát. 3600. Most járok 2998-nál, és 2995 meg 3600 az annyi mint 6595, és mire elszámolok 6595-ig, a fiam hazaér, okos és ügyes, én meg milyen ostoba voltam, hogy hagytam elmenni itthonról. Képes úgy tenni, mint egy finnországi hosszútávfutó, amikor a fronton, sítalpakkal a lábán visszaszorította a hódítókat. Lavina, egyezzünk meg: legyen három óra, és egy szó se essék róla többet. A fiam nem finn sífutó, itteni gyerek, nem jól kitaposott pályán megy, a sílécsei sem az igaziak.

— Mama, hányánál tartasz?

— 3250-nél.

Egy kicsit lassabban folytatta a számolást, végigmondta a számokat, szótagolta az ezreket, százakat, tízeseket és egységeket úgy, ahogyan az iskolában szokták.

Há-rom-e-zer-két-száz-öt-ven-egy.

Há-rom-e-zer-két-száz-öt-ven-ket-tő.

Há-rom-e...

— Reszketsz?

— Dehogyan reszketek. Egy kicsit hideg van, tesztek még egy jó nagy hasábot a tűzre.

Nem, dehogyan reszketek, nem reszkethetek, ötvenhárom. Ötvennégy finn lapul a hóban, fehér terepszín ruhában, hogy ne lehessen őket észrevenni, majd ők mindjárt megfelelnek a tolvaj ellenségnek. De meg kell őrizni a nyugalmat, a nyugalom az egyik legnemesebb erény. A paradicsomban, ha létezik, biztosan a nyugalom törvénye uralkodik, ha nem, akkor család az egész.

— Reszketsz?

Igen, reszketek, reszketek háromezer-kétszáz-ötvenhatször. Mondd, hol jársz, mond, hogy itt jársz már a domb mögött, és mire négyezer-egyszázig érek, már itt is vagy...

De nem kellett kivárni a gongütést. Mert mire 3297-hez ért, hallja ám, hogy a bejáratnál valaki a cipőjéről leveri a havat. Ekkor a szívverése legalább három másodpercre megállt, aztán meg örülten kalimpálni kezdett.

Giuditta hatalmasra nyitotta szemeit, és mielőtt képes lett volna megmozdulni, az ajtó kinyílt, és Vincenzo lépett be rajta, fehérén, mint egy hóember, hátán a karácsonyi kenyérral.

No, ekkor megmozdult. Levette a fiú hátáról a csomagot, kézen fogta, úgy vezette be a szobába, azonmód havasan, a gyerekek egy kicsit elcsodálkoztak, mindannyian körbeálltak, megfogták egymás kezét, az is, aki odavolt, és most megjött, és táncolni kezdtek.

Szabad volt kiabálni, ugrándozhattak, akár a bakkecskék.

Még ostobaságokat is mondhattak, mint Giulia:

— A számok mindent rendbe hoznak.

Az anyjuk, Giuditta, könnyes szemmel:

— Igen, ezt mondta az a matematikus is.

Az okos kis Silvia:

— Pitagorasz?

— Az bizony. Honnan tudtad? Ügyes vagy, éljen, éljen, háromszor is éljen Pitagorasz, és mindenki éljen, de legfőképp az, aki hazatért közénk. Éljen, éljen, éljen.

— Éljen! — kiáltották valamennyien. De Silvia, aki egy életre megjegyezte azt a számot, ezt mondta anyjának:

— 1999-nél azt mondtad, hogy ha 3600 előtt hazaér, „olyan lakomát csapunk, hogy esküszöm, egész életemben megemlegetitek”. Vagyis megesküdtél.

— Igazad van. Még ma megesszük a karácsonyi nyulat. Nagyon finomat csinállok belőle.

Egyre csak táncoltak. Meg sem hallották volna, ha valaki, például a polgármester-helyettes, bekopog hozzájuk: megbolondultak ebben a házban, vagy azt hiszik, karnevál ideje van?

A világ összes zaja eltompult, elenyészett a lassú, nyugodt, s most már barátságos, és mint a friss kenyér, olyan jó illatú, puha, fehér, karácsonyi hóesésben.

(Lukácsi Margit fordítása)